

УДК 330.101.8

Малаховський Ю.В.,

к.е.н., доцент кафедри економіки праці та менеджменту

Липчанський В.О.,

к.е.н., доцент кафедри економіки праці та менеджменту

Кіровоградський національний технічний університет

Альтернативні підходи до визначення об'єкту регулювання розвитку мезоекономічних систем в структурі національної економіки

Національна економіка – складно організована в умовах досягнутого рівня розвитку продуктивних сил система виробництва, розподілу, перерозподілу, обміну і споживання продуктів праці між учасниками її суспільного поділу, що ідентифікується як інтегративне ціле. Ця системна особливість пояснює специфічні риси національної економіки як органічного цілого, до яких відносяться: виникнення нового у процесі розвитку; поява нових типів цілісності; виникнення нових структурних рівнів та їх ієрархічної супідрядності; розділення цілісних систем на неорганічні (відокремлені частини цілого, властивості яких відображають переважно внутрішню природу окремих частин) та органічні (частини цілого, властивості яких у повній мірі визначаються властивостями цілого) елементи [1, с. 736-737].

Самостійними рівнями господарських систем, що функціонують в єдиному економічному просторі, окремі автори пропонують вважати: мегаекономічну систему взаємовідносин національної економіки країни зі світовою господарською системою в цілому; субекономічну систему функціонування транснаціональних корпорацій, міждержавних організацій; макроекономічну національну систему економіки; мезоекономічну регіональну та галузеву системи (включаючи господарські взаємовідносини у рамках суспільного поділу праці в межах регіону, окремих видів економічної діяльності; комплексів галузей національної економіки); мікроекономічну систему господарських взаємозв'язків підприємств, організацій, об'єднань усіх видів фінансово-промислових груп; окремих, передбачених законодавством України, організаційно-правових форм господарювання; внутрішніх виробничих, між службами та підрозділами підприємств, організацій, об'єднань тощо; номосистему “економіки домогосподарств”; наносистему “економіки фізичних осіб” [2, с. 15; 3, с. 18].

Як зазначають в своїй праці “Micro-meso-macro” Kurt Dopfer, John Foster, Jason Potts, застосування терміну “мезоекономіка” пов'язується з необхідністю розробки аналітичної бази дослідження динамічних перетворень базових елементів еволюціонуючої економіки [4, р. 263].

Саме наявність “мезоекономічної траєкторії поведінки” еволюціонуючого, у розумінні Й. Шумпетера [5, 6, 7, 8], мікроекономічного агента (Homo Sapiens Oeconomicus), дозволяє йому вбудувати внутрішню структуру особистої діяльності (формується за рахунок індивідуальних пізнавальних та творчих здібностей) в зовнішню структуру діяльності суспільної (макроекономічної).

Ще одним аргументом на користь запровадження мезоекономічного підходу до вивчення еволюційної економіки є те, що за умови використання лише базових мікроекономічних підходів (раціональні очікування, еволюційна теорія ігор), а також універсальних положень макроекономічних теорій (нелінійної динаміки зростання,

економетричного моделювання стану економічної рівноваги) неможливо пояснити динаміку та послідовність фактичних змін, які доволі логічно пояснюються у випадку залучення поняття “мезотраєкторії економічної еволюції”.

Остання постає у вигляді трифазного процесу зародження (виникнення) (origination), дифузії (прийняття та адаптації) (mass adoption, adaptation and diffusion), підтримання (технічного супроводження) (retention – maintenance and replication) оновлених правил поведінки агента мікроекономічної діяльності з “правильного розпізнавання обставин діяльності” [8, с. 73] у середовищі еволюціонуючої макроекономічної системи.

В цілому, такий підхід до визначення сутності поняття мезоекономіки склався за інтенсивного розвитку нових тенденцій сучасної економічної теорії, а саме неоінституціональної та нової інституціональної економічної теорії.

Виходячи з того, що призначенням мезоекономічної системи є досягнення мети системи вищого рівня, а базовим рівнем її формування виступає система нижчого рівня, зміст її функціонування полягає у реалізації специфічних засобів забезпечення ефективного розвитку системи вищого рівня у процесі використання економічного потенціалу множини елементів нижчого рівня організації в межах їх мезоекономічного об’єднання.

При цьому на мезоекономічному галузевому рівні відбувається об’єднання мікроекономічних потенціалів, що регулюються переважно засобами централізованого екстериторіального впливу, а мезоекономічне територіальне об’єднання передбачає включення до свого складу як вертикально інтегрованих корпоративних формувань, так і ринкових територіальних корпорацій.

Один з підходів до вивчення феномену мезосистеми в структурі національної економіки базується на розрізненні понять “підприємств” – низових ланок виробництва та “фірм” – основних (первинних) ланок ринкової економіки.

При цьому підприємство – територіально сконцентрована сукупність факторів виробництва, що пов’язані єдиним технологічним процесом, відокремлена, обмежена за розміром одиниця виробничої діяльності. Фірма, компанія – основний ринковий суб’єкт, що виробляє товари та послуги, самостійна підприємницька одиниця з правами юридичної особи, тенденцією до концентрації, колективного планування та тісної координації з незалежними, з точки зору відносин власності, підрядниками та постачальниками, котра, в якості реального або титульного власника, розпоряджається майном та доходами фірми, використовуючи у процесі виробництва товарів та послуг, розподілу, привласнення та інвестування прибутку та інших благ організаційно-планові методи. Відносини фірми з іншими господарюючими суб’єктами ґрунтуються на контрактах – угодах, що укладаються на базі ринкових законів. В межах фірми підприємства об’єднуються за горизонтальним або вертикальним принципом, а також на основі конгломератних злиттів.

Конгломерати представляють собою диверсифіковане об’єднання підприємств різної галузевої належності, не пов’язаних між собою технологічно, що мають за мету розширення номенклатури продукції, що випускається, комбінування виробництва, одночасний розвиток технологічно не пов’язаних між собою їх видів та підприємницької діяльності.

Концерн – фірма, що має профільне виробництво, об’єднує підприємства однієї або декількох галузей, що забезпечують основне виробництво. Конгломерат – фірма, представник крупного бізнесу, що оперує в різних галузях, яка виникає на основі об’єднання фінансових ресурсів підприємств з метою отримання спекулятивного прибутку за рахунок маніпуляції з акціями суб’єктів господарювання на ринку цінних паперів.

Технологічне ускладнення мезоекономічних систем, що глобалізуються, призводить до появи та становлення їх нових різновидів – крупних інтегрованих корпоративних структур [9, 13, 14], фінансово-промислових груп [10, 15, 16, 17, 18], кластерів [11], мереж підприємств [12].

Новим феноменом мезоекономічного рівня виступають квазікорпорації [19].

Список літератури

1. Философский энциклопедический словарь / Редкол.: С. С. Аверинцев, Э. А. Араб-оглы, Л. Ф. Ильичев и др. – 2-е изд. – М.: Сов. Энциклопедия, 1989. – 815 с.
2. Старостенко Г.Г. Національна економіка: навч. посібник [Текст] / Старостенко Г.Г., Онишко С.В., Поснова Т.В. – К.: Ліра-К, 2011. – 432 с.
3. Яковенко Р.В. Національна економіка: навч. посіб. / Р. Яковенко. – Кіровоград, “КОД”, 2010. – 548 с.
4. Dopfer Kurt. Micro-meso-macro [Електронний ресурс] / Kurt Dopfer, John Foster, Jason Potts // Journal of Evolutionary Economics. – 2004. – №14. – Режим доступу: [file:///D:/%23%D0%AE%D1%80%D0%B0/%23Downloads/SSRN-id721599%20\(1\).pdf](file:///D:/%23%D0%AE%D1%80%D0%B0/%23Downloads/SSRN-id721599%20(1).pdf).
5. Schumpeter J.A. The theory of economic development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest and the Business Cycle (1912/1934). Translated from the German by Redvers Opie. With a New Introduction by John E. Elliot [Електронний ресурс] / Joseph A. Schumpeter. – Transaction Publishers: New Brunswick (U.S.A) and London (U.K). – 2011. – 255 p. – Режим доступу: <https://books.google.ca/books?id=OZwWcOGcOwC&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false>.
6. Bazhal Iurii. The Theory of Economic Development of J.A. Schumpeter: Key Features [Електронний ресурс] / Iurii Bazhal // MPRA Paper from University Library of Munich, Germany. – Режим доступу: https://mpa.ub.uni-muenchen.de/69883/1/MPRA_paper_69883.pdf.
7. Potts J. Toward an evolutionary theory of homo oeconomicus: The concept of Universal Nomadism [Електронний ресурс] / Jason Potts // Evolutionary economics and human nature / edited by John Laurent; with a preface by Geoffrey M. Hodgson. – Cheltenham, Glos, United Kingdom; Northampton, MA: Edward Elgar Publishing. – 2003. – Режим доступу: <http://trove.nla.gov.au/version/46649470>.
8. Foster, J. A micro-meso-macro perspective on the methodology of evolutionary economics: Integrating history, simulation and econometrics [Електронний ресурс] / John Foster, Jason Potts // *Schumpeterian perspectives on innovation, competition and growth* / Editors: Cantner, Uwe, Gaffard, Jean-Luc and Nesta, Lionel. – Germany: Springer Economics Journals. – Режим доступу: <http://www.uq.edu.au/economics/abstract/343.pdf>.
9. Винслав Б.Б. Социальная переориентация экономических преобразований: макро- и мезоуровневый аспекты // Российский экономический журнал, № 10, 2002.
10. Дементьев В.Е. Финансово-промышленные группы в стратегии реформирования российской экономики // Российский экономический журнал, № 11-12, 2000.
11. Голиченко О.Г. Национальная инновационная система России: состояние и пути развития. – М.: Наука, 2006. – 396 с.
12. Катькало В. С. Эволюция теории стратегического управления. – СПб.: Издат. Дом С.-Петерб. гос. ун-та, 2006 – 548 с.
13. Мальська М.П. Корпоративне управління: теорія та практика. Підручник [Текст] / Мальська М.П., Мандюк Н.Л., Занько Ю.С. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 360 с.
14. Господарський кодекс України від 16.01.03 №436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kodeksy.com.ua/gospodars_kij_kodeks_ukraini/statja-120.htm.
15. Михайлов Н.И. Правовая организация финансово-промышленных групп в России: состояние и перспективы / Н.И. Михайлов; Рос. акад. наук, Ин-т государства и права. – М.: Волтерс Клувер, 2005. – 392 с.
16. Винслав Ю. Социальная переориентация экономических преобразований: макро- и мезоуровневый аспекты [Текст] / Ю. Винслав // Рос. экон. журн. – 2002. – № 10. – С. 3-13, с. 4-5, 11.
17. Лаптев В.А. Предпринимательские объединения: холдинги, финансово-промышленные группы, простые товарищества / В.А. Лаптев. – М.: Волтерс Клувер, 2008. – 192 с.
18. Закон України “Про промислово-фінансові групи в Україні” від 21.11.1995 № 437/95-ВР (із змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/437/95-%D0%B2%D1%80>.
19. Малаховський Ю. В. Вартісноорієнтоване управління діяльністю квазікорпоративної сукупності конкуруючих підприємств регіону / Ю. В. Малаховський // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки, вип. 23. – Кіровоград, 2013. – 430 с. – С. 96-110.